

9. Коваль О.П. Страховий принцип як домінанта соціального страхування / О.П. Коваль // Стратегічні пріоритети, 2014. – №1 (30). – С.91-95.

10. Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 8 липня 2010 року № 2464-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

11. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку визначення страхових тарифів для підприємств, установ та організацій на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання" від 13.09.00 р. № 1423 / [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1423-2000-p>

12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 30.01.15 №30. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialne-strakhuvannya-i-pensijne-zabezpechennya/6502-postanova-kmu-vid-26-11-14-675-pro-zatverdzhennya-proporcij-rozpodilu-edinogo-vnesku-na-zagalnoobov-yazkove-derzhavne-sotsialne-strakhuvannya>

13. Статистичні дані: облік страхувальників та доходів Фонду у 2009-2014 рр.- [Електронний ресурс] / Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. – Режим доступу: <http://www.social.org.ua/activity/stat>

Надійшла до редколегії 20.01.15

О. Гаманкова, д-р экон. наук, проф.

С. Шимкив, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ ОТ НЕЩАСТНЫХ СЛУЧАЕВ НА ПРОИЗВОДСТВЕ В УКРАИНЕ

В статье исследуются особенности формирования взаимоотношений в процессе реформирования социального страхования. Изучаются условия институционального обеспечения социального страхования от несчастных случаев на производстве с учетом последних тенденций реформирования данной сферы. Рассматриваются основные принципы, направленные на достижение оптимального баланса экономических и социальных потребностей обеспечения социальной защите граждан Украины.

Ключевые слова: социальное страхование, обязательное страхование, добровольное страхование, единый социальный взнос, Фонд социального страхования Украины.

O. Gamankova, PhD in Economics, Professor,

S. Shimkiv, PhD student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INSTITUTIONAL SUPPORT SOCIAL INSURANCE AGAINST OCCUPATIONAL ACCIDENTS IN UKRAINE

The paper deals with the peculiarities of formation of relationships in the reform of social security. Examines institutional support provided social insurance accidents with the latest trends reform of the sector. The study notes that the organization of social security is lost insurance principle, the general principles of the Social Insurance Institute, added other excess principles that form the basis for misappropriation of funds and various abuses. These problems are urgent and require research. The paper reviews the basic principles to achieve the optimal balance of economic and social needs of providing social protection of citizens of Ukraine. The results emphasize the need for heightened security procedures for consolidation of compulsory state social insurance against industrial accidents and the State Mandatory Social Insurance against disability.

Keywords: Social Security, compulsory insurance against accidents, voluntary insurance, compulsory insurance, Single Social Contribution, Social Security Fund of Ukraine.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 18-25

УДК 368

JEL G22

DOI: dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/3

Л. Волохова, канд. экон. наук, доц.,

О. Євсєєнко, канд. экон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТАЛЕ СТРАХУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Встановлено місце страхового сектору у підтримці сталого розвитку та запропоновано можливі заходи щодо зменшення соціальної та економічної шкоди від настання ризикових подій, основаних на ефективному ризик-менеджменті, передачі ризику та сталому інвестуванні. Виявлено гостру необхідність покращення системи підготовки населення до ризикових подій та необхідність співпраці страхового сектору з іншими зацікавленими сторонами.

Ключові слова: стале страхування, сталий розвиток, стале інвестування, ризик-менеджмент, передача ризику, Принципи сталого страхування, спільнота.

ВСТУП. Світ, у якому нині проживає сім мільярдів чоловік, стає дедалі ризикованішим місцем для проживання та функціонування у результаті постійного збільшення рівня використання природних ресурсів, поглиблення взаємозв'язку суспільств, економічної та політичної інтеграції. Якщо на початку 2000 року заяви про важливість підтримки сталого розвитку та відповідального стилю життя мали поодинокий характер, сьогодні ж, як прості споживачі, так і бізнес сектор набагато краще усвідомлюють усю серйозність ситуації. За 14 років останнього сторіччя більше, ніж 1 мільйон чоловік загинув від природних катастроф [2]. Наслідки катастроф можуть відчуватися ще довгий час після самого лиха: глобальні економічні збитки від природних катастроф у 2013 році порівнювалися до 131 мільярдів доларів США [8]. Крім того, неконтрольований економі-

чний розвиток дедалі поглиблює соціальну нерівність через нівелювання прав людини (зловживання дешевою робочою силою, неналежні умови праці, незаконне виселення з територій тощо).

Багато з цього можна було б уникнути побудувавши стійкі до природного лиха економіки та общини з чітким контролем за дотриманням прав людини. У багатьох країнах існує дисбаланс витрат на уникнення лиха або попередніх заходів щодо послаблення його наслідків та витрат на покриття збитків. Водночас, визначено, що кожен долар, витрачений на попередження шкоди повертається у розмірі від двох до десяти доларів, заощаджених на покритті збитків [10]. Відіграючи важливу соціальну та економічну роль у суспільстві, страхові компанії мають стати на вістрі підтримки сталого розвитку та етичної економічної діяльності оскільки саме во-

ни, перш за все, мають змогу управляти ризиками, являються носіями ризиків та здійснюють активну інвестиційну діяльність [4].

Проте, наукове дослідження сталого страхування (як відповідального страхування) потребує подальшого вивчення та аналізу. До кінця не усвідомлена роль страхових компаній як важелів сталого розвитку у реалізації ефективних векторів ризик-менеджменту для досягнення головної цілі.

Мета статті полягає у вивченні ключових принципів та ознак сталого страхування на основі аналізу зарубіжних кейсів та практичного матеріалу бізнес-звітів, що дозволить оцінити роль страхових компаній у процесі підтримки сталого розвитку. Такий методологічний підхід дозволить конкретизувати заходи, які можуть бути використані страховими компаніями на практиці в Україні.

Предметом дослідження є вивчення сталого страхування як одного з важливих факторів сталого розвитку економіки та суспільства в цілому. Об'єктом дослідження є система економічних відносин щодо забезпечення сталого страхування для розвитку економіки.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. На сучасному етапі проблемам страхування приділяється велика увага в науковій літературі. Проблематикою страхування у контексті сталого розвитку, інтернаціоналізації на світовому страховому ринку, ризиками та суперечливостями міжнародного руху капіталу тощо займалися такі вітчизняні та іноземні вчені як І.О. Александров, В. В. Андрійко, В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, К. А. Байренклай, Б.В. Буркіньський, Н. М. Внукова, Т.П. Галушкіна, Б.М. Данилишин, Х. Сонг, В.Я.Шевчук та ін.

Сучасні тенденції формування ефективної інвестиційної моделі страхового розвитку відображені в дослідженнях вітчизняних науковців: М.І. Долішного, С.І. Дорогунцова, В. І. Нечепоренко, С.С. Осадець, Р.В. Пікус, О.Ф. Савченко.

Дослідження інвестиційної діяльності страхових компаній спирається переважно на зарубіжний досвід функціонування національних страхових ринків, які забезпечують надходження інвестиційних ресурсів в реальний сектор економіки. Досвід інвестиційної діяльності страхових компанії європейських країн та США свідчить, що у даних країнах вироблені правила діяльності та норми для страхових організацій у сфері розміщення тимчасово вільних коштів. Основними принципами розміщення страхових резервів в світі є надійність та прибутковість. В Україні інвестиційна діяльність для страхових організацій, на жаль, не є основною, що пояснюється особливостями розвитку вітчизняного фінансового ринку.

Проблема активізації інноваційної діяльності та посилення інноваційної спрямованості Української економіки висуває нові вимоги до страхування результатів інтелектуальної діяльності. Окремі аспекти, що стосуються теоретичних основ та особливостей формування ринку страхування інтелектуальної власності досліджені в роботах таких вчених як: Жилінська, О. В. Козменко, Л.Г. Мельник, О.І.Паламарчук та ін. Сучасні тенденції свідчать, що все більшого значення у розвиненій ринковій економіці набувають нематеріальні активи та світовими лідерами стають держави, які мають у своєму розпорядженні науковесні технології. Конкурентна боротьба обумовлює необхідність суб'єктів господарювання до комерціалізації, зокрема, об'єктів права інтелектуальної власності. Отже, інноваційні види страхування стають новими потужними галуззями ринку страхових послуг, тому науковці та практики на основі світових тенденцій визначають перспективи розвитку інноваційного страхування і для України.

Особливості формування та розвитку ринку страхових послуг пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища в Україні є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких провідне місце займають публікації: Купалової Г.І., Е. Стаффорд, Т. Татаріної, В.М. Трегобчук, П.-М. Феньоскі, К. Хартман, К. Хатчинсон.

Необхідність дослідження даного питання пояснюється тим, що природні катастрофи і техногенні аварії за останні роки задають суспільству все більше масштабних збитків, Це призводить до підвищення вартості потенційних об'єктів страхування. Широкомасштабні збитки внаслідок катастроф природного і техногенного характеру можуть впливати не лише на результати діяльності страховиків, а й перестраховиків на рівень їх капіталізації. Тому постає необхідність вирішення цієї частини проблеми за допомогою визначення попереджувальних заходів щодо стабілізації та зменшення впливу катастрофічних ризиків на фінансовий стан страхових компаній та забезпечення стабільного економічного зростання.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Відповідно до сучасних наукових теорій базовими засадами методології дослідження даної статті є встановлення окремих факторів, які на основі індукції та дедукції (переходу від окремого визначення до загального усвідомлення) поступово накопичуються, узагальнюються та систематизуються. Це дозволяє визначити принципово нові наукові поняття (категорії, дефініції).

Категоріальний апарат даної статті передбачає вивчення таких термінів як:

- сталий розвиток (з англ. "sustainable development", синонімом є також "відповідальний розвиток") може бути визначено як розвиток, що спрямований на забезпечення потреб сьогодення без створення загрози того, що наступні покоління не матимуть змоги задовольняти свої власні потреби [9]. Сталий розвиток включає в себе три взаємопов'язані складові: екологічну, соціальну та управлінську, які мають економічну спрямованість та створюють ризики, що їх розподіляють між собою страховий сектор, бізнес-сектор, державне управління та суспільство у цілому.

- ESG – Environment, Society, Governance. У світовій практиці це абревіатура, яка включає сукупність екологічних, соціальних та управлінсько-етичних факторів сталого страхування. Прикладами ESG питань можуть бути кліматичні зміни та надзвичайні погодні явища, природні катастрофи, деградація природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, збільшення соціальної нерівності, стандарти праці, старіюче населення, ризики для здоров'я, обмежений доступ до страхування, питання довіри та репутації, недостатня прозорість та нечесне поводження з клієнтами.

- стає (відповідальне) страхування (з англ. sustainable insurance) – це стратегічний підхід, за яким кожен етап страхової діяльності здійснюється на засадах відповідальності через виявлення, оцінку, управління та моніторингу ризиків пов'язаних з ESG проблемами. Відповідальне страхування (не плутати зі страхуванням відповідальності) має на меті зменшення ризиків, розробку інноваційних рішень, покращення успішності бізнесу та підтримку безпечного розвитку [9].

- спільнота (група) – (з англ. community – спільнота). Зазвичай у світовій науковій термінології це означає утворення певних груп населення, громадськості за територіальною ознакою, яка займаються певним видом діяльності, може бути підпорядкована органам

місцевого самоврядування та залежна від ESG. У вітчизняній науковій літературі дана категорія практично не використовується, але вже створені всі теоретико-методологічні передумови для її усвідомлення та використання. Разом з тим дана категорія потребує подальшого обґрунтування та адаптації для українського страхового ринку.

Головним визначальним елементом методології наукового дослідження вважається принцип, який підпорядковує собі нові елементи, органічно пов'язує їх в одне ціле. В роботі запропоновані принципи сталого страхування. Слід пам'ятати, що принципи, на відміну від законів, об'єктивно не існують, їх створюють суб'єкти пізнання як основу підпорядкування знань. Тому в процесі наукового дослідження головна роль належить не самим факторам, а методам їх обробки, зокрема, збиранню, систематизації, аналізу, узагальненню, і логічному осмисленню.

Дана стаття ґрунтувалась на загальнонаукових та економічних методах дослідження. Насамперед, це методи, що використовуються на теоретичному рівні дослідження (індукція, дедукція, системний підхід). Індукція та дедукція використовувались при визначенні та аналізі основних дефініцій, категорій, зокрема: "стале страхування", "спільнота" тощо. Визначальним науково-теоретичним методом був системний підхід де об'єкт дослідження розглядається як система, що об'єднує певну множину взаємодіючих елементів в єдине ціле. Взаємозв'язок системи і її складових підпорядковуються діалектиці цілого і частинного.

В роботі знайшли відображення методи, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження. Насамперед, це аналіз соціально-економічних явищ, який передбачає поділ предмета на складові з метою всебічного його вивчення, і синтез, який, в свою чергу, об'єднує раніше виділені предмети. Використовувалась аргументація, як обґрунтування та оцінювання доводів на захист певної тези та абстрагування, що дозволяє зробити відокремлення істотного від неістотного.

В ході аналізу використовувався такий спосіб пізнання як аналогія, за яким, на основі подібності об'єктів за певними ознаками, робиться умовивід щодо подібності їх за іншими ознаками. Крім того результати дослідження були інтерпретовані, тобто зміст явища розкрито у доступній формі, що необхідно для їх розуміння.

Серед методів емпіричного дослідження в роботі знайшли відображення методи збору інформації, зокрема вибіркоче спостереження. Збір інформації потребує зведення та групування, що дає можливість упорядкувати первинний матеріал, систематизувати досліджену сукупність. За логікою наукового дослідження це створює базу для подальшого аналізу, порівняння та оцінювання.

Особлива увага була приділена візуально-графічним методам. Таблично – графічні методи дозволяють наукове узагальнення фактів, з'ясування закономірностей, систематизації впливу різних факторів тощо. Графіки, як подання інформації у формі кількісних показників за допомогою геометричних ліній та фігур сприяють наочності та кращому розумінні тенденцій і закономірностей.

У статті наведені секторні і стрічкові діаграми. Ці види діаграм ефективні при зображенні, коли використовуються різноспрямовані показники динаміки. Особливу групу графіків представляють картограми та картодіаграми. Координатною сіткою цих графіків слугують контурні географічні карти, з просторовими орієнтирами.

Картограми за допомогою умовних знаків зображують розподіл певного явища по території.

З точки зору функціональної ознаки економічного аналізу в роботі був здійснений аналіз практичного матеріалу бізнес-звітів, який відноситься до фінансово-бюджетного аналізу та економіко-екологічного аналізу. Серед методів детермінованого (функціонального) факторного аналізу були використані балансовий та індексний методи аналізу. Метод прогнозування дозволив вивчити тенденції та перспективи розвитку.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ. Страхові компанії є невід'ємною частиною суспільства тому вони відчувають на собі ризики, пов'язані зі, скажімо, певними природними явищами, що трапляються на їх територіях. Їх першочергове завдання – допомогти мешканцям спільноти побороти наслідки катастрофи, і саме на практиці страхові компанії здобувають необхідну кваліфікацію для кращої оцінки ризиків спільноти та можливих заходів по їх запобіганню [7]. Отже, стале страхування відіграє подвійну роль з підтримки сталого розвитку: по-перше, воно відшкодовує збитки при настанні страхової події та вживає заходів для полегшення відновлювального процесу своєї спільноти, а по-друге – має змогу значно зменшити потенційну шкоду від страхової події співпрацюючи з урядом та іншими зацікавленими сторонами для підготовки спільноти до можливого лиха [7].

Звичайно, поодинокі ініціативи окремих страхових компаній не змогли б принести бажаних результатів. За останні роки було створено декілька світових об'єднань та ініціатив, метою яких є покращення організації сталого страхування та спонукання страховиків та представників бізнесу до підтримки відповідальної поведінки.

1992 року на Світовому саміті у Ріо де Жанейро було покладено початок курсу на сталий розвиток, а у червні 2012 року на саміті Ріо+20 Фінансова ініціатива Програми навколишнього середовища Організації об'єднаних націй впровадила так звані Принципи сталого страхування, що мають на меті об'єднання якомога більшої кількості страхових компаній спільними цінностями та принципами ведення страхової діяльності, особливо ризик-менеджменту.

Ініціатива щодо розробки Принципів розпочалася після того, як Програма навколишнього середовища Організації об'єднаних націй провела ряд досліджень з 2006 по 2009 роки, що стосувалися ризиків та можливостей страхового сектору, пов'язаних з питаннями ESG. Протягом 2011 року Фінансова ініціатива Програми навколишнього середовища здійснювала консультаційні зустрічі у Африці, Азії, Європі, Латинській Америці, Середньому Сході, Північній Африці, Північній Америці та Океанії задля здобуття глобального внеску у проект Принципів. У зустрічах взяло участь понад 500 представників найвищого рівня від страхового сектору, бізнес-структур, державних службовців, міждержавних і недержавних організацій та науковців.

Створені у результаті таких переговорів принципи мають лише спонукати страховиків до певної діяльності та не є обов'язковими для виконання. Підписуючи Принципи сталого страхування, страхові компанії публічно демонструють свою підтримку сталого розвитку та відкритість в управлінні ESG питань. Вони також автоматично здобувають доступ до наукових та матеріально-технічних ресурсів Організації об'єднаних націй, мають право бути присутніми на діалогах з державами та інвесторами щодо ESG проблем, ризик менеджменту та страхування, а також брати участь у Щорічних генеральних зборах підписників. Іншими словами, страхові компанії

здобувають доступ до безцінної інформації для організації найбільш ефективного ризик-менеджменту. У разі невиконання підписаних ними Принципів страхування не несуть ніякої матеріальної відповідальності окрім можливого погіршення іміджу компанії.

Серед інших ініціатив, що підтримують сталий розвиток, можна виділити Принципи сталого інвестування (спрямовані на забезпеченні інвестиційної діяльності на підтримку сталого розвитку як страховим, так і не страховим компаніям, що здійснюють інвестиційну діяльність) та Глобальний договір ООН (підтримує сталий розвиток та відповідальну економічну діяльність представників усіх бізнес-секторів) [6].

Крім того, у квітні 2007 року Інститутом сталого лідерства університету Кембриджу було створено глобальну групу Climate Wise для підтримки страхових компаній з питань ризиків, пов'язаних зі зміною клімату. Зараз група налічує близько 40 страхових організацій з Азії, Європи, Північної Америки та Південної Африки [11].

Спираючись на Принципи сталого страхування, страхові компанії мають змогу підтримати сталий розвиток на наступних 4-х засадах:

1. Розробка тактики та стратегії страхування з урахуванням ESG проблем:

- стратегія компанії (діалог з керівництвом та акціонерами компанії щодо стратегічного значення ESG для розвитку компанії, запровадження рекрутингових та тренувальних програм для персоналу, що працює з ESG ризиками);

- ризик-менеджмент та андеррайтинг (забезпечення необхідної інформації стосовно ризиків, оцінка ризиків, що включені в портфоліо компанії, оцінка можливих наслідків реалізації ризиків);

- розробка страхового продукту та послуг (розробка продуктів та послуг, що зменшують ризик, мають позитивний вплив на ESG проблеми та підтримують ефективний ризик-менеджмент, розробка та підтримка навчальних програм з ризику та страхування ESG аспектів);

- управління запитами (швидка, чесна, прозора та відповідальна відповідь на запити клієнтів у будь-який час, чітке пояснення клієнту процесу обробки запиту, впровадження сервісу заміни, полагодження тощо для ESG проблем);

- продаж та маркетинг (ознайомлення персоналу відділів продажу та маркетингу з ESG проблемами та впровадження найголовніших аспектів сталого страхування в маркетингові компанії, чітке пояснення характеристик продукту та послуг, його переваг та витрат);

- інвестиційний менеджмент (здійснення інвестиційної діяльності з урахуванням ESG проблем, наприклад, на засадах Принципів сталого інвестування).

2. Співпраця з клієнтами та бізнес-партнерами задля підвищення суспільної свідомості з ESG питань, управління ризиками та розробки вирішень ESG проблем:

- клієнти та постачальники (діалог з клієнтами та постачальниками з приводу переваг управління ESG питаннями, позиції компанії та її очікувань у цьому аспекті, надання клієнтам та постачальникам інформації та засобів задля управління ESG проблемами, впровадження ESG аспектів у тендерну політику та процес вибору постачальників);

- страховики, перестраховики та посередники (просування Принципів сталого страхування, підтримка

включення ESG питань до професійного навчання та етичних принципів страхового сектору).

3. Співпраця з урядами, регуляторами та іншими зацікавленими сторонами задля просування та розповсюдження ESG питань серед широких верств населення:

- уряди, регулятори та інші законодавці (підтримка регуляторних та законодавчих актів, що забезпечують зменшення ризику, інновації та покращення менеджменту ESG питань, діалоги з урядами та законодавцями з приводу розробки спільних заходів щодо управління ризиками та альтернатив їх передачі);

- інші ключові зацікавлені сторони (діалог з міждержавними та недержавними організаціями щодо підтримки сталого розвитку через ризик-менеджмент та надання експертизи передачі ризику, діалог з представниками бізнес-сектору задля кращого розуміння та управління ESG ризиками по секторах та географічному положенню, діалог з науковцями щодо спонукання наукових досліджень та розвитку наукових програм стосовно ESG питань у контексті страхового бізнесу, діалог із засобами масової інформації задля розширення соціальної свідомості громадян).

4. Прозорість виконання положень Принципів (забезпечити вільний доступ до звітів компанії, приймати участь у створенні відповідних звітів третіми сторонами, діалог з клієнтами, регуляторами та рейтинговими компаніями задля здобуття взаємного розуміння оцінки діяльності компанії у ESG аспекті) [6].

Природа впливу страхових компаній на процес сталого розвитку змінюється залежно від виду ESG питання. Проблеми ризиків навколишнього середовища найкраще вирішувати за допомогою ризик менеджменту та передачі ризиків, а от соціальні питання страхові компанії мають змогу контролювати завдяки своїй інвестиційній діяльності і співпраці з клієнтами та постачальниками. Слід зазначити також, що і наслідки для самих страхових компаній при цьому будуть різними: природні лиха принесуть переважно матеріальний збиток, у той час як управління соціальним аспектом сталого розвитку впливатиме, перш за все, на статус та репутацію компаній.

Поняття ризик-менеджменту у контексті сталого страхування використовується як допоміжні заходи, що їх приймають страхові компанії для зменшення ESG ризиків. Воно включає в себе ідентифікацію ризику, оцінку ризику, заходи з попередження та зменшення збитку. Під передачею ризику тут розуміють власне основну страхову діяльність, а саме: андеррайтинг, розробка страхового продукту, управління запитами та перестраховування [5].

Саме ризик-менеджменту, а не передачі ризику належить майбутнє сталого страхування та сталого розвитку, адже набагато вигіднішим є попередження збитків, ніж їх відшкодування, не розглядаючи вже й той факт, що багато із попереджувальних заходів (таких як своєчасна евакуація мешканців, побудова захисних дамб, конструкція сейсмічно стійких споруд, дотримання правил безпеки на робочих місцях) змогла б попередити втрату тисячі життів, котрих не може відшкодувати жодна страхова компанія (Рис.1).

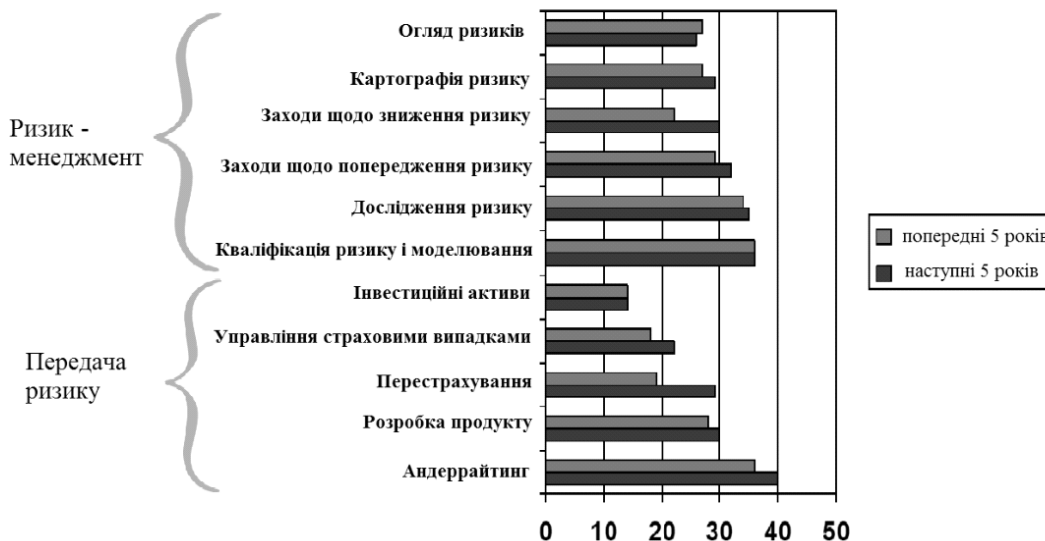

Рис. 1. Зміни у найбільш поширених заходах сталого страхування, вжитих страховими компаніями світу за попередні 5 та наступні 5 років

*Джерело: [5, с. 12]

Серед видів страхових продуктів, найбільш пов'язаних зі сталим страхуванням, виділяють страхування майна, сільськогосподарське страхування, авіація, транспорт, суднобудівний комплекс та інженерні розробки. Страхування життя та здоров'я посідає окреме місце у системі сталого страхування, адже сутність організації цього виду страхування є досить складною та неоднозначною. З одного боку, страхування життя займаються лише найбільші страхові компанії провідних країн світу, де людські жертви від ESG факторів є мінімальними у порівнянні з бідними країнами. Тому, вважається, що страхування життя та здоров'я не має прямого впливу на проблеми ESG на сьогоднішній день. З іншого боку, глобальні ініціативи, такі як Принципи сталого страхування, передбачають збільшення рівня допомоги нерозвиненим країнам світу у подоланні наслідків катастроф, отже хоча б теоретично, можна сподіватися на позитивні зрушення у цьому напрямку. Крім того, дослідженнями передбачається значне погіршення стану здоров'я мешканців нашої планети як наслідок кліматичних змін та глобального потепління [5].

Слід зазначити, також, що не всі ESG ризики можуть бути передані приватним страховим компаніям. В ідеалі, ризик має відповідати наступним 6 умовам:

- наявність великої кількості подібних об'єктів страхування;

- базування відшкодування на випадкових втратах, що сталися незалежно від контролю страхувальника;
- вимірювальність втрат;
- вимірювальність вірогідного розподілу;
- не певна вірогідність настання катастрофи;
- економічна можливість [7].

З точки зору рентабельності та переваг у сталого страхування виділяють наступні схеми страхування:

- приватне страхування;
- державне страхування;
- приватно-державне страхування;
- індексне страхування;
- страхування відшкодування збитків.

Найефективнішим серед цих схем є державно-приватне страхування, оскільки найкращий ризик-менеджмент страхова компанія може провести лише за умови співпраці з іншими зацікавленими сторонами, перш за все – державними урядами та приватними інвесторами (Рис. 3). Саме ці сторони, поряд зі страховими компаніями, зазвичай, надають кошти для будівництва інфраструктури, необхідної для попередження катастрофи та зменшення ESG ризиків.

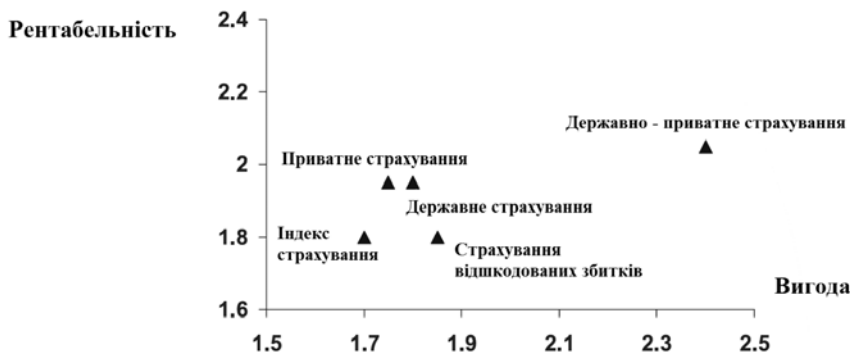

Рис. 2. Рентабельність страхових схем

*Джерело: [5, с. 15]

За традиційного підходу, оснований на схемі страхування відшкодування збитків, страхове відшкодування виплачується на основі фактичних втрат страхувальника від настання ризикової події. Альтернативний підхід, що його усе частіше використовують страхові компанії у сталому страхуванні, переважно страхуванні майна, заснований на так званих індексах (відомий також як непараметричне страхування). Індексне страхування вступає в силу за настанням певної фізичної події, наприклад, страхове відшкодування може виплачуватися у разі, коли на певній території випало забагато, або замало дощу, незалежно від фактичних втрат страхувальника.

Такий метод має певні переваги саме для сталого страхування. По-перше, зникає необхідність оцінки втрат, оскільки настання страхової події може бути підтверджено простими спостереженнями. Це значно прискорює процес виплати відшкодування та зменшує адміністративні витрати. По-друге, оскільки страхова по-

дія настає незалежно від страхувальника, його персональних характеристик та діяльності, страхова компанія має змогу уникнути страхування лише проблемних клієнтів та нівелює можливі втрати, пов'язані з невиконанням клієнтами власного ризик-менеджменту. І, по-третє, природу дії такого методу страхування значно простіше пояснити клієнту.

Недоліком індексного методу являється те, що розмір відшкодування не залежить від фактичних втрат страхувальника, в результаті чого, сума відшкодування буде або значно більшою, або значно меншою, ніж сума збитку. Крім того, розрахунки індексу вимагають ретельної оцінки історичних кліматично-природних умов конкретного географічного середовища, оснований на достовірній інформації, що не завжди є можливим [5]. Рисунок 2 змальовує використання індексного страхування та страхування відшкодування ризиків за видами страхування на прикладі ризиків, пов'язаних зі змінами кліматичних умов.

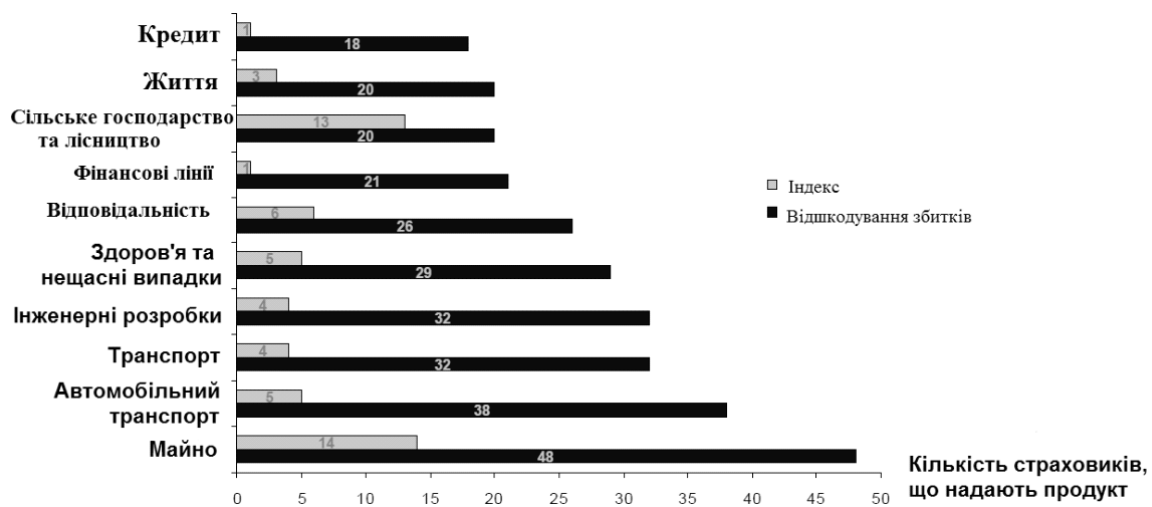

Рис. 3. Використання індексного страхування та страхування відшкодування ризиків за видами страхування на прикладі ризиків, пов'язаних зі змінами кліматичних умов

*Джерело: [5, с. 30]

Окрім власних ініціатив із забезпечення підтримки сталого розвитку засобами ризик-менеджменту та передачі ризику, страхові компанії мають змогу впливати на діяльність інших представників бізнес-сектору здійснюючи відповідну сталу інвестиційну діяльність. Станом на червень 2014 року, 70 страхових організацій офіційно підтримали Принципи сталого страхування, що складає приблизно 15% обсягу світових страхових премій та 8 трильйонів доларів США інвестиційних активів [2].

Стала інвестиційна діяльність впливає на успішність страхових компаній як з точки зору іміджу та репутації, так і якості інвестиційного портфолію. Часто існує досить тісний зв'язок між дотриманням компаніями ESG принципів сталого розвитку та фінансовими показниками їх діяльності. Наприклад, недотримання умов безпе-

ки праці приведе до збільшення частоти нещасних випадків на виробництві, та у довгостроковій перспективі матиме негативний вплив на успішність компанії. Так само, зневажання думки мешканців спільнот та впливу виробництва на спільноту може привести до бойкотів або мітингів, а погані умови праці шахтарів – до страйків та переривання процесу виробництва. Слід зазначити, що, перш за все, інвестиційна діяльність має змогу вплинути на забезпечення соціального аспекту ESG, зокрема, контролювати дотримання прав людини бізнес-сектором. Рисунок 4 відображає процентне відношення компаній, що вже користуються у своїй інвестиційній діяльності цінні папери, прив'язані до страхування для диверсифікації та покращення якості свого портфолію.

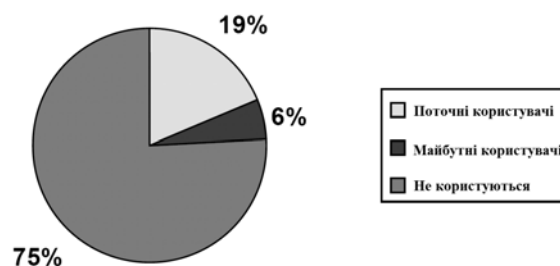

Рис. 4. Структура використання в інвестиційній діяльності цінних паперів, прив'язаних до страхування

*Джерело: [5, с. 31]

Виділяються наступні три кроки до інтеграції ESG факторів у страховий сектор:

1. Розробка нормативних актів. Залежно від її внутрішньої організації, страхова компанія може розробити окремі нормативні акти стосовно дотримання аспектів сталого страхування, або ввести положення про сталий розвиток в уже діючі нормативні акти компанії. В ідеальному варіанті, цінності сталого страхування мають втілитися у бізнес-культуру страхової компанії.

2. Проведення комплексної експертизи. Страховим компаніям необхідно оцінити найбільш характерні для конкретної спільноти ризики та перевірити дотримання концепцій сталого розвитку зацікавленими сторонами. Виділяють ризики, що пов'язані з конкретним бізнес-сектором, та ризики, що пов'язані з певною країною та її географічним розташуванням. Наприклад, у контексті дотримання прав людини, найбільш ризиковими є такі галузі, як промислове виробництво, сільське господарство, будівництво та вугільна промисловість. Примітно, що серед країн, що найменше дотримуються прав людини, провідну позицію займають країни зі швидкими темпами економічного зростання. Такий феномен можна пояснити тим, що розвиток їх бізнесу побудовано на експлуатації праці та неповазі до сталого розвитку в цілому. З метою підтримки проведення більш досконалої комплексної експертизи, компанія Maplesoft розробила Атлас ризику прав людини, що визначає Індекс ризику прав людини у 197 країнах світу [4, с. 8]. Цей індекс надасть змогу страховим компаніям та іншим інвесторам регулярно отримувати повну достовірну інформацію про дотримання прав людини у тій чи іншій країні та оцінити можливі тенденції подальшого розвитку проблеми.

3. Андеррайтинг. Ефективність інвестиційного впливу страхових компаній залежить від декількох факторів. По-перше, чи відноситься страхове покриття до однієї, або декількох територіальних одиниць, по-друге, чи являється страхова компанія єдиним та головним, чи другорядним страховиком, і, по-третє, чи співпрацює страхова компанія з клієнтом напряму, або через брокера [4].

Найбільший ефект від сталої страхової діяльності можна очікувати, звичайно, за умов комплексного підходу та співпраці з іншими інвесторами і зацікавленими сторонами, наприклад, через підписання Принципів сталого інвестування.

ВИСНОВКИ. Природні катастрофи та соціальна нерівність щорічно забирають тисячі життів і перешкоджають вільному економічному та культурному розвитку населення світу. З огляду на це, надзвичайної важливості набувають шляхи підготовки мешканців до природних катаклізм та зменшення ризиків втрат від їх настання. Крім того, недотримання прав людини має прямий негативний вплив на ефективність функціонування бізнесу та суспільства.

Страхові компанії, як такі що мають у своєму розпорядженні належну експертизу для управління ризиками, достатній вплив на бізнес-сектор та зацікавленість у зменшенні збитків від настання ризикових подій, відіграють ключову роль у підтримці, просуванні та забезпеченні сталого розвитку. По-перше, вони мають змогу сприяти вжи-

ванню заходів із зменшення (або й запобігання) потенційних страхових збитків, а по-друге – допомогти населенню впоратися із наслідками страхового випадку.

Для комплексної та ефективної організації страхових компаній у системі сталого страхування були визначені принципи сталого страхування, які вводять сталий розвиток у серце страхового процесу та спрямовують бізнес у напрямку відповідальної діяльності. Це обумовлює необхідність вдосконалювати засоби виміру успішності страхових компаній з точки зору сталого страхування задля оцінки впливу його на сталий розвиток суспільства і навпаки: визначити долю сталого розвитку у показниках діяльності компанії. Вдосконалення процесу андеррайтингу та зниження ризику у нерозвинених системах розширить можливі підходи до ризик-менеджменту країн світу в цілому та України, зокрема.

ДИСКУСІЯ. Дана стаття є продовженням наукового дослідження авторів у сфері страхування. Але попередні роботи переважно були спрямовані на статистичне вивчення страхової діяльності. Зважаючи на те, що в статті розглядаються останні наукові публікації з даної проблеми таких зарубіжних вчених, як Baerenklau, K. A. Song, X. and Feniosky, P.-M. та інших і наголошується на аналізі зарубіжних кейсів та практичного матеріалу бізнес-звітів, що дозволяє оцінити роль страхових компаній у процесі підтримки сталого розвитку, роботу можна, у деякій мірі, вважати новаторською. Переконані, що дана проблематика знайде підтримку у наукових дискусіях, з огляду на її неординарність та актуальність. Авторі мають на меті продовжити вивчення даної тематики із застосуванням економіко-статистичного аналізу.

Список використаних джерел

1. As World Convenes for First United Nations Environment Assembly, UN and World's Insurers Unite to Tackle Natural Disaster Risk. United Nations Environmental Programme, June, 2014, 3 pp. Available at http://unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2014/06/201406_PSI_press_release.pdf.
2. Building Disaster-resilient Communities and Economies. The PSI Global Resilient Project, PSI Principles for Sustainable Insurance. UNEP Finance Initiative Report, June, 2014, 82 pp.
3. Baerenklau, K. A. (2005) Some simulation results for a Green Insurance Mechanism, Journal of Agricultural and Resource Economics, Vol. 30, No 1, pp. 94-108.
4. Human Rights and Corporate Insurance, CRO Forum, November 2014, 20 pp.
5. Insuring Climate Resilience. How insurers are responding to climate change. And how they can be part of an effective government response. UNEP Finance Initiative Report, November, 2013, 32 pp.
6. PSI Principles for Sustainable Insurance, UNEP Finance Initiative Report, June, 2012, 12 pp.
7. Song, X. and Feniosky, P.-M. (2012) Introducing the Concept of Emissions Liability Insurance in Managing Greenhouse Gas (GHG) Emissions and Promoting Sustainability in Construction Projects. Construction Research Congress, ASCE, pp. 1850 – 1858. DOI: dx.doi.org/10.1061/9780784412329.186
8. Swiss Re Sigma Report (2014). Available at http://media.swissre.com/documents/sigma1_2014_en.pdf.
9. Understanding the Links: Insurance Regulation and Sustainable Development, UNEP Finance Initiative, 6 pp. Available at <http://unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2015/01/PSI-UNEPInquiry-GlobalConsultation.pdf>.
10. World Bank 2014 World Development Report. Available at: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTWDRS/EXTN WDR2013/0,,contentMDK:23459971~pagePK:8261309~piPK:8258028~theSitePK:8258025,00.html>

Надійшло до редколегії 05.02.15

Л. Волохова, канд. экон. наук, доц.,

О. Евсеенко, канд. экон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

УСТОЙЧИВОЕ СТРАХОВАНИЕ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР ПОДДЕРЖКИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА

Установлено место страхового сектора в поддержке устойчивого развития и предложены возможные меры по уменьшению социального и экономического вреда от наступления рискованных событий, основанных на эффективном риск-менеджменте, передаче рисков и устойчивом инвестировании. Выявлено острую необходимость улучшения системы подготовки населения к рискованным событиям и необходимости сотрудничества страхового сектора с другими заинтересованными сторонами.

Ключевые слова: устойчивое страхование, устойчивое развитие, устойчивое инвестирование, риск-менеджмент, передача риска, Принципы устойчивого страхования, сообщество.

L. Volokhova, PhD in Economics, Associate Professor,
O. Evseenko, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SUSTAINABLE INSURANCE AS A KEY FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT SUPPORT

The role of the insurance sector in the sustainability development support was determined and the possible measures of economic and social loss reduction, based on risk management, risk transfer, and sustainable investment, were proposed. A crucial necessity of the community resilience improvement and cooperation with other stakeholders was indicated. Sustainable insurance sector plays a determinant role in the process of sustainable development as it possess vital leverages to enable and facilitate community resilience, and, therefore, to reduce the possible loss from Economic, Social and Governance issues (ESG issues). First of all, this could be achieved by the means of proper risk management, namely risk assessment and risk reduction. Second, risk transfer will help communities to cope with actual damage made and cover the loss. Finally, sustainable investment activity may be used to make sure that business sector respects the key principles of sustainable development in its day-to-day activity. Cooperation with all the stakeholders of sustainable development, especially governments and communities, will help to develop a better expertise of risk management and create more effective tools for risk reduction. Implementing principles of sustainable investment into the core of their business values, insurance companies are likely to enjoy the improvement of their image and status, higher quality of their investment portfolio, and smaller refund sums payed on claims.

Keywords: sustainable insurance, sustainability development, sustainable investments, risk management, risk transfer, Principles for Sustainable Insurance, community.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 25-31

УДК 338.2

JEL G7

DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/4

С. Березіна, канд. екон. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

У статті висвітлена роль соціального страхування в соціальній інфраструктурі України. Досліджені напрямки та заходи по удосконаленню сучасної системи соціального страхування та виявлені основні недоліки запроваджених реформ. Проведена діагностика результатів модернізації соціальної сфери за критеріями ефективності.

Ключові слова: соціальне страхування, соціальне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Пенсійний фонд України.

ВСТУП. Реформування системи соціального страхування України зумовлено необхідністю запровадження нової більш ефективної та економічно обґрунтованої системи забезпечення життєдіяльності людей, які з незалежних від них причин опинилися у скрутному матеріальному становищі та потребують соціального захисту. Актуальність обраної проблематики визначена неефективністю діючої системи соціального страхування та відсутністю якісної системи соціальних стандартів. В умовах соціально-економічної кризи реформа системи соціального страхування має посісти провідну роль у започаткованих Україною економічних перетвореннях. В державі з соціально-орієнтованою економікою обов'язковим інструментом соціальної політики країни – є соціальне страхування, яке забезпечує підтримку значної частини суспільства.

Актуальність теми дослідження також зумовлена великим значенням підвищення рівня стандартів соціального захисту населення та досягнення міжнародних стандартів рівня життя для збереження стабільності та соціальної рівноваги в суспільстві.

Об'єктом дослідження є система соціального страхування України, спрямована на реалізацію інституційних позицій соціального захисту населення, тобто діяльність держави по втіленню в життя цілей соціальної політики, з метою реалізації законодавчо закріплених соціальних норм і створення ефективних інститутів соціального страхування для працюючих та соціальної підтримки для соціально вразливих категорій населення.

В період формування сучасної соціальної політики значна увага має приділятися питанням реформування системи соціального забезпечення. Нова модель соціального страхування має бути побудована на принципах суспільної солідарності, соціальної справедливості при забезпеченні послідовності в реалізації соціальної політики.

Запропоновані фахівцями методи модернізації системи соціального страхування представляють шлях вирішення проблем у комплексному вигляді, а не відокремлено. Відокремлена ж діагностика прогнозованих змін в рамках започаткованої реформи в соціальній сфері є першочерговою необхідністю при розробці комплексу рекомендацій та управлінських рішень в галузі соціального страхування.

Метою роботи є дослідження та аналіз очікуваних наслідків від запропонованого кардинального рішення об'єднання існуючих фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування в єдиний Фонд соціального страхування.

Виходячи з мети дослідження основними завданнями роботи є визначення основних сучасних тенденцій реформування системи соціального страхування, дослідження вже запропонованих варіантів реформування системи, аналіз очікуваних результатів від запропонованих реформ та формування обґрунтованих пропозицій щодо оптимізації процесу реформування національної системи соціального страхування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Незважаючи на те, що останнім часом як у нашій державі, так і за кордоном проблеми соціального захисту стали об'єктом уваги фахівців соціальних питань різних галузевих наук, доводиться констатувати, що на сьогодні відсутній системний підхід у визначенні шляхів реформування системи.

Визначення ролі та функціонального призначення соціального страхування містяться у працях вчених: Базилевича В., Залетова О., Кричевського М., Роїка В.

Серед спільноти фахівців ведуться дискусії з метою визначення найбільш ефективних напрямків модернізації національної системи соціального страхування. Дослідження Ковалю О. містять рекомендації, необхідні для створення в Україні національної доктрини соціального страхування.